

**COMPATIBILITATEA CURRICULUMULUI UNIVERSITAR CONTABIL CU
CERINȚELE PROFESIEI CONTABILE PE PIAȚA MUNCII ȘI MEDIUL IT: REALITĂȚI,
NEVOI ȘI AȘTEPTĂRI**

**COMPATIBILITY OF THE ACCOUNTING CURRICULUM WITH THE
REQUIREMENTS OF THE ACCOUNTING PROFESSION IN THE LABOR MARKET
AND IT ENVIRONMENT: REALITIES, NEEDS AND EXPECTATIONS**

LAZARI Liliana, GRIGOROI Lilia

Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova, str. Bănulescu-Bodoni 61

E-mail: liliana.lazari@ase.md ; lilia.grigoroi@ase.md

Abstract. The professional training in the field of accounting signifies a long-term responsibility for future potential candidates as well as a responsibility for strengthening accounting both at a national and a international level, in addition to contributing to the growth of public trust. In order to advance in the field of accounting, universities should form a team alongside the employers, creating innovating synergies with the aim of developing the perfect graduate who will have the biggest chances of being and later on of becoming a professional in this field. Sustainable university training requires a constant revision of the curriculum and the educational environment. This research focuses on the study of the current situation in higher education for accounting education in the Republic of Moldova, through the prism of the Academy of Economic Studies of Moldova, and how we could improve it. Thus, the purpose of this paper is to analyze the extent to which the university environment of the Academy of Economic Studies of Moldova manages to train future practitioners in the accounting profession, sustainable skills, in order to respond effectively to challenges from the business environment.

Keywords: contabilitate, profesia contabilă, educație, plan de învățământ, IT, piața muncii.

JEL Classifications: M41, A22, I22

*“Dă-i unui om un pește și va fi sătul;
învăță-l să pescuiască și va fi sătul o viață întreagă”.* Lao Tse

Introducere.

Schimbările rapide din societate și evoluția tehnologiilor moderne au generat dificultăți procesului de formare profesională de toate nivelurile. Astăzi se constată o diferență de ritm în evoluția domeniilor de activitate profesională și a programelor de formare profesională. Piața muncii devine tot mai flexibilă și necesită o receptivitate sporită a mediului educațional față de cerințele angajatorului în continuă schimbare. Formarea profesională în instituțiile de învățământ superior este condiționată de cerința în calificări a pieței muncii, de aceea este necesar ca între piața muncii și piața serviciilor educaționale să existe un dialog dinamic, flexibil, continuu și bazat pe încredere reciprocă [20]. O etapă critică pentru atingerea dezvoltării sustenabile este organizarea educației durabile, care să asigure creșterea inserției profesionale a absolvenților. Formarea universitară durabilă impune revizuirea permanentă a planurilor de studii și a mediului educațional (Stanciu și Rindasu, 2020).

Educația este unul dintre factorii cei mai importanți care contribuie la dezvoltarea economică a oricărei națiuni și, totodată, reprezintă unul dintre pilonii societății bazate pe cunoaștere. În Republica Moldova, educația reprezintă o prioritate națională, factorul de bază în crearea și transmiterea de noi cunoștințe și valori general-umane, în dezvoltarea capitalului uman, în formarea conștiinței și identității naționale, în promovarea aspirațiilor de integrare europeană, cu rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere [7]. Conceptul Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 „Educația-2030” stabilește că, în plan economic, educația va fi privită ca cel mai atractiv și productiv sector pentru investiții pe termen lung. În acest sens, se va axa pe următoarea legitate: calitatea cadrului didactic → calitatea educației → calitatea resurselor umane → calitatea economiei → calitatea vieții.

La fel, ca și contabilitatea, sistemul de învățământ superior din Republica Moldova, în general, a fost într-un continuu proces de reorganizare și dezvoltare. Evoluția vieții universitare din RM din ultimii 30 de ani este caracterizată de parcurgerea unui drum cu multiple obstacole, specific întregii societăți odată cu trecerea de la economia centralizată la cea bazată pe cunoaștere.

Existența unui sistem educațional performant în domeniul contabilității, bazat pe bunele practici internaționale ar contribui la îmbunătățirea competențelor profesionale ale contabililor și auditorilor și, respectiv, la creșterea încrederii publicului în calitatea și utilitatea serviciilor prestate de aceștia. Aspectul educației contabile nu ține doar de nivelul național al RM dar și cel internațional, și anume în 2018, IFAC și IAESB au anunțat o nouă soluție pentru dezvoltarea viitoare a educației contabile la nivel global [15, p.4].

Pregătirea profesională pe domeniul contabilității reprezintă o responsabilitate pe termen lung față de potențialii candidați profesioniști dar, și o responsabilitate pentru consolidarea profesiei contabile la nivel național și internațional și contribuirea la creșterea încrederii publice. Încrederea în profesia contabilă este motivul pentru care întreprinderile, guvernele și alte organizații implică profesioniști contabili într-o gamă variată de domenii, inclusiv raportare financiară și corporativă. Contabilii înțeleg și recunosc faptul că o astfel de încredere este bazată pe aptitudinile și valorile pe care contabilii le aduc în activitatea profesională pe care o desfășoară.

În cadrul prezentei cercetări se va contura o imagine de ansamblu a mediului în care este format viitorul economist contabil cu studii superioare în RM. Mai mult, există multiple voci care ridică întrebări cu privire la viitorul profesiei contabile sub efectul dezvoltării accentuate a domeniului IT, al globalizării, al cerințelor înaintate de către angajatori, etc. Toate aceste aspecte vor fi studiate prin prisma organizării educației contabile universitare în scopul asigurării sustenabilității formării profesionale contabile.

Revizuirea literaturii de specialitate.

Putem afirma că este un domeniu care prezintă interes atât la nivel național cât internațional, confirmat prin existența diverselor cercetări și publicații cu privire la educația profesională contabilă, dar privită sub diverse unghiuri, care ridică puncte de vedere ale cercetătorilor reieșind din dificultățile sau aspectele problematice care le prezintă.

În scopul realizării unei cercetări ample se vor prezenta cele mai recente cercetări din țară, de peste hotare dar și ale organismelor profesionale în domeniu, deoarece pregătirea profesională a contabililor trebuie să țină cont de cerințele pieței muncii la nivel național dar și de cele prezentate la nivel global. Cercetările realizate cu privire la educația contabilă au fost în continuă atenție pentru mediul academic și pentru organismele profesionale.

Grigoroii L. și Lazari L. (Grigoroii și Lazari, 2019), examinează fenomenul digitalizării în industria învățământului superior, beneficiile și riscurile acesteia, modalitățile prin care se pot îmbunătăți și dezvolta competențele digitale ale absolvenților, afirmând sau infirmând ipoteza că digitalizarea este un mijloc al educației contabile universitare și nu un scop în sine. Concluzia fiind: Digitalizarea a încetat să mai fie o tendință. Este deja o necesitate absolută. Educația trebuie să avanseze pe calea digitalizării pentru a putea să țină pasul atât cu așteptările studenților, cu cerințele angajatorilor, cu schimbarea generațiilor, cât și cu valul tehnologizării care cuprinde tot mai multe companii și industrii. La fel, cercetătorii Grigoroii L. și Lazari L. (Grigoroii și Lazari, 2018) în cercetarea *Educația universitară contabilă: avem nevoie de schimbare?* vizează confirmarea cerinței de schimbare în educația contabilă universitară, cu identificarea provocărilor cheie pentru îmbunătățirea calității educației contabile universitare, care să corespundă așteptărilor studenților și cerințelor angajatorilor. Apostol Ciprian (Apostol, 2020) în cercetarea *Viitorul contabilității încotro?* prezintă aspectele privind condițiile de instruire ale specialistului contabil pe băncile facultății și pregătirea pentru integrarea pe piața muncii. Studiul realizat s-a fundamentat pe informația obținută de la Facultatea de Economie și Afaceri Administrație, Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași.

Lacurezeanu R., Tiron-Tudor A. și Bresfelean V. (Lacurezeanu, Tiron-Tudor și Bresfelean, 2020) în cercetarea *Automatizarea proceselor prin robotizare în audit și contabilitate*, prezintă că serviciile profesionale de contabilitate și audit, datorită naturii activităților specifice, își pot îmbunătăți performanța prin automatizarea unor procese prin robotizare (RPA). În plus, RPA poate contribui la creșterea credibilității profesiei contabile, precum și la eficientizarea activității, la respectarea cerințelor impuse de standardele profesionale, cu costuri mult mai reduse.

Stanciu V. și Rîndașu S. în cercetarea *Formarea profesională sustenabilă – provocări și soluții în țările europene emergente*, aduce în prim plan unele facilități oferite de tehnologii precum blockchain, big data și inteligența artificială, evidențiind modul în care acestea pot fi utilizate în procesele de contabilitate și audit.

Bunget O., Farcane N., Bliidișel R. și Dumitrescu A. (Bunget, Farcane, Bliidișel și Dumitrescu, 2019) în cercetarea *Provocări și perspective în educația contabilă*, și-au propus să conștientizeze decidenții în educația contabilă, dar și cei care sunt interesați de acest gen de formare profesională de tendințele manifestate în piața forței de muncă. Autorii semnalează „starea de necesitate” pentru mediul universitar din perspectiva conectivității planurilor de învățământ cu nevoile pieței forței de muncă.

Voroncenco T. (Voroncenco, 2019) în cercetarea *Competence approach to accounting education in the conditions of development of digital economy of Russia*, acordă o atenție abordării competențelor pentru formarea specialiștilor în domeniul contabilității din Rusia și conversia programelor educaționale și standardelor profesionale.

Hlaciuc E. și Anton A. (Hlaciuc și Anton, 2018) în cercetarea *Profesia contabilă, adevăr și provocare. Studiu de caz Republica Moldova, România și Ucraina*, concluzionează că pentru un contabil modern nu mai sunt suficiente doar cunoștințele academice, ci, pentru a-i fi recunoscute abilitățile, trebuie să fie permanent inițiat în toate modificările standardelor internaționale și naționale de raportare financiară, dar, nu în ultimul rând, să respecte cu strictețe normele de etică profesională. În prezent, profesionistul contabil trebuie să răspundă unor exigențe legate de globalizare, mondializare, internaționalizare a economiilor.

Baltes N. și Minculete G. (Baltes și Minculete, 2014) în cercetarea *Dezvoltarea durabilă a profesiei contabile*, prezintă că rolul specialistului contabil în vederea dezvoltării durabile a profesiei contabile este extrem de important, deoarece acesta nu doar calculează ci și interpretează rezultatele financiare, pe baza cărora pot fi luate decizii financiare importante.

Cercetarea realizată de ACCA (Association of Chartered Certified Accountants) cu tema *Professional accountants – the future: Drivers of change and future skills*, elucidează că economia globală și peisajul de afaceri se schimbă cu o viteză fără precedent. Profesia contabilă va evolua semnificativ peste următorul deceniu. Cu toate că mulți factori vor influența această evoluție, analiza ACCA cercetările globale dezvăluie unele teme generale, și anume: pentru a continua să ofere valoare angajatorilor și clienților, profesioniștii contabili în viitor vor avea nevoie de o schimbare combinată de competențe profesionale din: inteligență (capacitatea de a însuși și utiliza cunoștințe: gândire, raționalizare și soluționarea problemelor), creativitate (capacitatea de a utiliza cunoștințele într-o situație nouă), aptitudini digitale (cunoașterea și aplicarea tehnologiilor), inteligență emoțională (capacitatea de a identifica propriile emoții și emoțiile celorlalți, stăpânirea și aplicarea lor la îndeplinirea sarcinilor, și ordonarea și gestionarea lor), viziune (capacitatea de a anticipa cu exactitate tendințele din viitor prin extrapolarea tendințelor și faptelor existente, și eliminarea lacunelor prin gândire inovativă), experiență (capacitatea și abilitățile de a înțelege așteptările clienților, de a livra rezultatele dorite și de a crea valoare). Și poate cel mai crucial, toate trebuie să fie sprijinite de o busolă etică puternică.

Faptul că și organismele profesionale internaționale pe domeniul contabil în prezent sunt cu o atenție deosebită pentru educația contabilă o demonstrează IFAC (International Federation of Accountants) prin includerea pe site-ul oficial a compartimentului *What we do*, unde prezintă: susținem dezvoltarea, adoptarea și implementarea standardelor internaționale de înaltă calitate; lucrăm pentru a pregăti o profesie contabilă pregătită pentru viitor; vorbim ca vocea profesiei contabile globale. În acest

context, IAESB (International Accounting Education Standards Board) a aprobat revizuirile la IES 2 “Dezvoltarea profesională inițială – competențe tehnice”, 3 “Dezvoltarea profesională inițială – aptitudini profesionale”, 4 “Dezvoltarea profesională inițială – valori, etică și atitudini profesionale” și 8 „Competența profesională pentru partenerii de misiune responsabili pentru auditurile situațiilor financiare”, care au intrat în vigoare de la 1 ianuarie 2021, completările și revizuirile obiectivelor educaționale legate de TIC și scepticismul profesional din IES 2, 3, 4 și 8 (revizuit) sprijină profesia contabilă în furnizarea unor servicii de raportare financiară, audit sau altor servicii financiar-contabile conexe de înaltă calitate în era digitală. [15, p.117]

Cu toate că în ultimii ani s-a remarcat o preocupare evidentă în planul cercetării cu privire la sustenabilitatea mediului academic, o atenție mai mică a fost acordată cercetării metodelor prin care universitățile sprijină dezvoltarea durabilă a unor profesii cheie în mediul economic în contextul progresului tehnologic. Astfel, scopul acestei lucrări este de a analiza măsura în care mediul universitar din RM, prin prisma Academiei de Studii Economice din Moldova reușește să le formeze viitorilor practicieni din profesia contabilă, abilități sustenabile, pentru a putea răspunde eficient provocărilor din partea mediului de afaceri.

Metodologia cercetării.

Abordarea generală a cercetării propuse constă în realizarea unui studiu amplu, deoarece obiectivul este de a surprinde mai multe perspective asupra sustenabilității mediului universitar, în contextul pregătirii pe termen lung a practicienilor din domeniul contabil.

Prezenta lucrare reprezintă un studiu calitativ al unor articole recente (anii 2019-2020) asupra tendințele actuale manifestate pe planul pieței forței de muncă, dar și a unor opinii prezentate în cadrul unor workshopuri educaționale, la care s-a participat, orientate spre găsirea de soluții pentru orientarea educației din domeniul contabilității. În cercetare s-a procedat la analiza acestor puncte de vedere exprimate în ideea punerii în evidență a principalelor semnale manifestate din perspectiva conexiunii educație - piața forței de muncă specifică domeniului contabilității.

Pentru a analiza măsura în care mediul universitar din domeniul contabil contribuie la dezvoltarea sustenabilă a abilităților viitorilor practicieni, s-a ales studiarea programelor de studii pe domeniul de Contabilitate (de la ciclul Licență și Masterat) din cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova, datorită cunoașterii în fond și a accesului la informațiile respective. În cadrul acestei cercetări exploratorii vor fi analizate curriculumurile universitare actuale ale ASEM care oferă programe de licență și masterat în domeniul contabil. S-a realizat un sondaj pentru îndrumătorii de practică din cadrul entităților cu privire la aprecierea competențele profesionale ale studenților absolvenți de la ciclul Licență specialitatea Contabilitate și de la ciclul Masterat Programele de studii Contabilitate și Audit, și Finanțele și Contabilitatea Firmei. Și nu în ultimul rând au fost examinate și prezentate tendințele în domeniu stabilite de Standardele Internaționale de Contabilitate (IES) elaborate de IAESB (International Accounting Education Standards Board).

Contribuția adusă de această lucrare constă în stabilirea realităților și punctarea tendințelor de care trebuie să țină seama universitățile furnizoare de educație contabilă, dar și mediul de afaceri ca beneficiar, dar și suport în realizarea unor curriculumuri universitare orientate pe noile realități.

Conținut de bază. Rezultatele cercetării privind compatibilitatea curriculumului universitar contabil cu cerințele profesiei contabile pe piața muncii și mediul IT.

Pentru a asigura un nivel optim de pregătire pentru viitorii practicieni, este necesară reducerea decalajului dintre competențele pe care practicienii le asimilează în cadrul formării universitare și așteptările mediului de afaceri, o modalitate eficientă pentru atingerea acestui obiectiv fiind reprezentată de dialogul dintre aceste părți, pentru a facilita dezvoltarea și asimilarea competențelor necesare practicienilor pe termen mediu și lung (Stanciu și Rindasu, 2020).

Învățarea și dezvoltarea reprezintă un proces continuu de dezvoltare și menținere a competenței profesionale pe tot parcursul carierei unui profesionist contabil. IAESB (International Accounting Education Standards Board) definește principalele tipuri de învățare și dezvoltare după cum urmează:

- *Educație* - este un proces structurat și sistematic cu scopul de a dezvolta cunoștințe, aptitudini și alte capacități; un proces care se desfășoară, de obicei, dar nu exclusiv, în mediul academic;
- *Instruire* - descrie activitățile de învățare și dezvoltare care completează educația și experiența practică, instruirea pune accentul pe aplicații practice și se desfășoară de obicei la locul de muncă sau într-un mediu de lucru simulat;
- *Experiența practică* - se referă la activități la locul de muncă și la alte activități relevante pentru dezvoltarea competenței profesionale. [15, p.12]

Conform prevederilor Codului Educației al RM, *formarea profesională* reprezintă un proces de instruire în urma căruia se obține o calificare atestată printr-un certificat sau o diplomă, eliberate în condițiile legii [4, art.3]. Deci, pentru examinarea formării profesionale se va ține cont de *nivelul de studii și de domeniul profesional*.

Învățământul superior este un factor-cheie pentru dezvoltarea culturală, economică și socială a societății bazate tot mai mult pe cunoaștere și un promotor al drepturilor omului, dezvoltării durabile, democrației, păcii și justiției [4, art.75]. *Sistemul național de învățământ superior*, inclusiv cel economic, este structurat pe trei niveluri de studii universitare, respectiv studii de licență, studii de masterat și studii de doctorat prezentat în figura 1.

nivelul 6

învățământ superior de licență, ciclul I

nivelul 7

învățământ superior de master, ciclul II

nivelul 8

învățământ superior de doctorat, ciclul III

Figura 1. Nivelurile de studii superioare conform Codului Educației al RM [4, art. 12]

În prezentul studiu s-a avut în vedere *formarea viitorilor specialiști cu studii superioare în domeniul contabil*, deoarece, așa cum se știe, în domeniul contabilității activează atât persoane cu studii medii (studii profesionale tehnice postsecundare în domeniul economiei), cât și persoane cu studii superioare (dar nu pe domeniul de contabilitate).

Formarea profesională în instituțiile de învățământ superior se realizează prin programe corespunzătoare de studii, care includ activități educaționale și de cercetare sau creație artistică, care asigură formarea într-un domeniu academic sau profesional avansat, în conformitate cu cadrul normativ în vigoare. Programele de studii superioare se diferențiază în funcție de [4, art.77]:

- a) ciclul de învățământ superior;
- b) domeniul de formare profesională;
- c) forma de organizare a învățământului superior.

Ce ține de domeniul de formare profesională, în RM pentru învățământul de licență este stabilit de către Nomenclatorul domeniilor de formare profesională și al specialităților în învățământul superior [11], care stabilește următoarele prevederi aferente formării profesionale contabile: sunt parte a domeniului fundamental al științei, culturii și tehnicii 04 BUSINESS, ADMINISTRARE ȘI DREPT, domeniul general de studiu 041 ȘTIINȚE ECONOMICE, **domeniul de formare profesională 0411 Contabilitate**. Cu privire la învățământul superior de doctorat, ciclul III, domeniul de formare profesională este stabilit de Nomenclatorul specialităților științifice [12], după cum urmează: domeniul științific 5. ȘTIINȚE SOCIALE și ECONOMICE, ramura științifică 52. ȘTIINȚE

ECONOMICE, profilul științific 522. Finanțe, contabilitate, analiză economică, specialitatea științifică **522.02. Contabilitate; audit; analiză economică.**

Reieșind din cerințele de diferențiere a programelor de studii superioare prezentate, se pot stabili următoarele programe de studii, prezentate în figura 2:

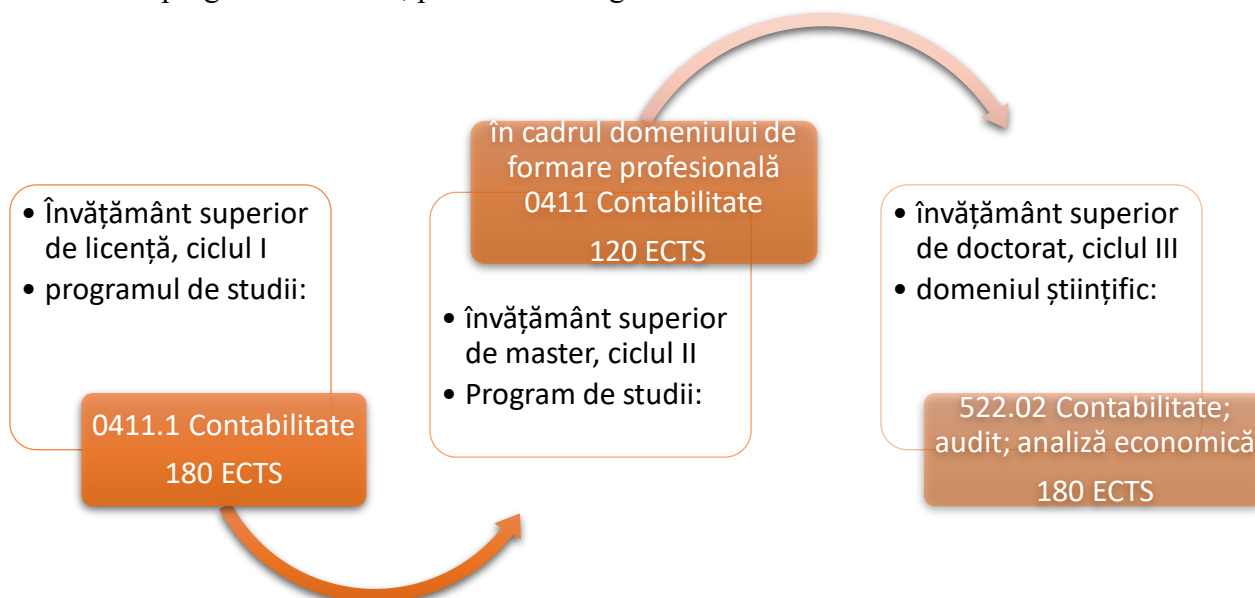

Figura 2. Programele de studii pe domeniul Contabilitate [5]

Dacă facem o examinare generală în contextul celor prezentate, atunci cadrul normativ a RM [11, 12] stabilește programul de studii la ciclul licență și la ciclul doctorat. Formarea profesională la ciclul Masterat se atribuie unui domeniu general de studii, în conformitate cu Nomenclatorul domeniilor de formare profesională și al specialităților în învățământul superior. În ce privește învățământul de masterat sunt programele de studii formate de către universități în domeniul de formare profesională 0411 Contabilitate, dar care nu au o claritate stabilită în denumirea programelor de studii așa cum este prevăzut în cadrul ciclului Licență și al ciclului de Doctorat. Cu toate acestea în Cadrul Național al Calificărilor pe domeniul Științelor Economice [5], sunt prezentate următoarele programe de studii la ciclul Masterat: Contabilitate și Audit; Audit Financiar; Contabilitatea în Comerț, etc. Programele de master nu sunt standardizate și strict reglementate de Nomenclator.

După cum s-a menționat mai sus, programele de studii se diferențiază în dependență de ciclul de învățământ superior (prezentate în figura 1), de domeniile de formare profesională (domeniul contabil fiind prezentat în figura 2) și de forma de organizare a învățământului superior. Formele de organizare a studiilor în învățământul superior sunt stabilite de Codul Educației al RM [4, art.78] și se prezintă în figura 3 pentru domeniul contabilitate.

O limită a cercetării este dată de faptul că pentru a evidenția anumite aspecte cu privire la formarea viitorului economist contabil, s-a luat domeniul Contabilitate cu cele trei niveluri de studii (licență, master, doctorat), realizat la Facultatea de Contabilitate, Școala Masterală de Excelență în Economie și Business și Școala Doctorală din cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova (ASEM). Însă, ASEM este universitatea lider în domeniul educației economice în general și al educației profesionale contabile în particular în RM.

Din anul 2005 ASEM a trecut la aplicarea sistemului Bologna, care presupune studii universitare de licență, studii de master și studii de doctorat pe domeniul de formare de contabilitate.

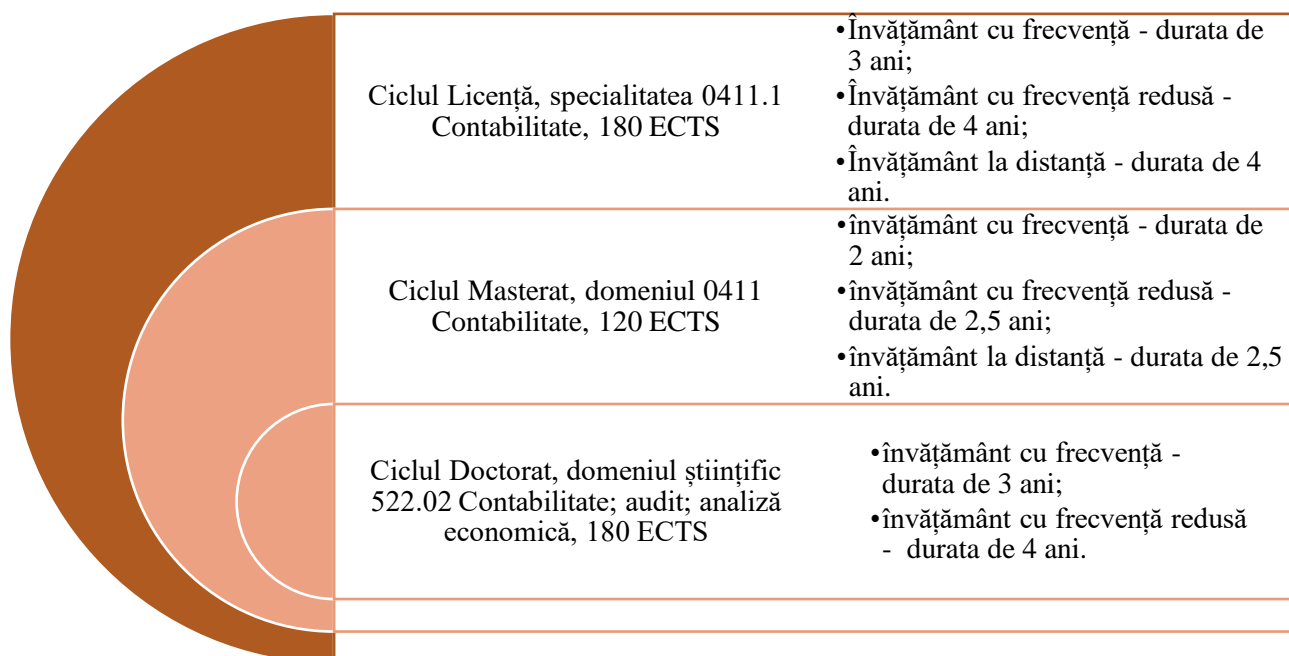

Figura 3. Formele de organizare a studiilor pe domeniul de formare profesională Contabilitate [4, art.78]

În conformitate cu misiunea și obiectivele strategice ale ASEM, programele de formare profesională sunt orientate spre realizarea cerințelor majore înaintate de piața forței de muncă și au *scopul de a forma specialiști competenți, capabili să se dezvolte continuu și să colaboreze pentru a satisface cerințele societății*. În acest context, programele pe domeniul de formare de contabilitate au drept obiectiv major să formeze *personalități integre și competente profesional*, pentru a face față cerințelor actuale și de perspectivă a pieței forței de muncă locale și internaționale, care vor:

- conștientiza importanța practicării activităților eficiente și eficace în viața profesională și cea cotidiană;
- tind spre obținerea succesului în activitatea profesională prin autoînvățare și autorealizare;
- deține un bagaj de cunoștințe și crea valoare academică adăugată în domeniul Contabilității și Auditului, care va servi drept bază pentru dezvoltarea personală și profesională.

În cadrul ASEM sunt desfășurate următoarele forme de studii pe cicluri și programe de studii pe domeniul de formare profesională de contabilitate, prezentate în figura 4.

În cazul înscrierii în ciclul II de studii superioare la un program de studii diferit de domeniul absolvit la ciclul I de studii superioare, candidații urmează să acumuleze 30 de credite de studii transferabile la disciplinele fundamentale și de specialitate aferente domeniului de studii pentru care optează, ceea ce reprezintă minimumul curricular inițial necesar, pentru continuarea studiilor superioare în ciclul II la alt domeniu de formare profesională [4, art.90]. În cadrul studiilor de Masterat la ASEM pe domeniul contabilității în fiecare an de studii există candidați care vin de la alte programe de studii și urmează la inițierea studiilor de master acest minim curricular format din disciplinele de bază din cadrul ciclului Licență: Teoria economică (10 ECTS); Contabilitate (5 ECTS); Statistica (5 ECTS); Finanțe (5 ECTS); Management (5 ECTS).[caae.ase.md].

Educația profesională contabilă reprezintă educația și instruirea care folosesc ca fundament educația generală și dezvoltă: [15, p. 23]

- (a) cunoștințele profesionale - acele subiecte care compun tema contabilității, precum și alte discipline economice care, împreună, constituie totalul cunoștințelor esențiale pentru profesioniștii contabili,

(b) aptitudinile profesionale - aptitudinile intelectuale, interpersonale și de comunicare, personale și organizaționale pe care un profesionist contabil le integrează cu competențele tehnice și cu valorile, etica și atitudinile profesionale pentru a-și demonstra competența profesională, și

(c) valorile, etica și atitudinile profesionale - caracteristicile care îi identifică pe profesioniștii contabili ca membri ai unei profesii. Acestea includ principiile de conduită (de exemplu, principiile de etică) asociate în general conduitei profesionale și considerate esențiale pentru definirea caracteristicilor distinctive ale acesteia.

Figura 4. Formarea profesională pe domeniul contabilității în ASEM [ase.md]

Conținutul procesului de învățământ în viziunea curriculară este reprezentat de cunoștințe, competențe, atitudini, valori, strategii reflectate într-un ansamblu de documente curriculare (planul de învățământ, curricula pe discipline, manuale academice etc.), care vizează formarea profesională inițială și continuă a specialiștilor, dar și dezvoltarea personală [6, p.19]. Proiectarea curriculumului prezintă o activitate complexă, care are metodologia și strategia sa, metode și procedee specifice de elaborare. Transpunerea în practică a curriculumului universitar (nou sau a unui reproiectat) este o activitate anevoioasă, cu multe dificultăți de ordin managerial, motivațional, psihologic etc. Monitorizarea implementării curriculumului academic semnifică urmărirea sistematică și continuă a modului în care sistemul și procesul de învățământ se comportă în raport cu modificările propuse.

O etapă critică pentru atingerea dezvoltării sustenabile este organizarea educației durabile, care să asigure creșterea inserției profesionale a absolvenților. Formarea universitară durabilă impune revizuirea permanentă a planurilor de studii și a mediului educațional. O universitate sustenabilă trebuie să își dezvolte o perspectivă holistică pentru a putea analiza schimbările pe termen mediu și lung ce îi pot afecta pe viitorii practicieni și să reacționeze în timp util pentru a se adapta la acestea (Stanciu și Rindasu, 2020).

Reieșind că prezentul studiu se bazează pe activitățile universitare din ASEM, vom menționa că Planurile de învățământ și curricula pe discipline pe domeniul de formare profesională de contabilitate

sunt re-proiectate continuu reieșind din cerințele înaintate de piața muncii, de modificările în cadrul reglementărilor din domeniul educației și cel al contabilității și nu în ultimul rând de cerințele înaintate la nivel internațional în domeniul contabilității în baza standardelor internaționale de educație.

Asigurarea calității în învățământul superior este realizată printr-un ansamblu de acțiuni de dezvoltare a capacității instituționale de elaborare, planificare și implementare de programe de studii, prin care se formează și se consolidează încrederea beneficiarilor că instituția ofertantă de educație satisface și îmbunătățește standardele de calitate în conformitate cu misiunea asumată de aceasta [4, art.112]. Calitatea este esențială în procesele educaționale și de cercetare universitare. Calitatea învățământului superior dintotdeauna a fost indispensabilă eficienței procesului de formare profesională.

ASEM își asumă maximă responsabilitate pentru asigurarea calității pe piața ofertei de cunoștințe și servicii educaționale academice și de cercetare. Astfel, realizarea activităților de formare profesională pe domeniul de contabilitate în corespundere cu cele mai bune practici și la cel mai înalt nivel este confirmată prin:

- ✓ evaluarea internă a calității în învățământul superior este realizată de către structurile instituționale responsabile de asigurarea calității, desfășurarea anual la toate subdiviziunile implicate în managementul formării pe domeniul contabilității: Departamentul Contabilitate, audit și analiză economică, Facultatea Contabilitate, Școala Masterală de Excelență în Economie și Business și Școala Doctorală a auditului intern fără constatarea de neconformități ci doar a unor recomandări;
- ✓ evaluarea externă de către Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare pentru specialitatea 0411.1 Contabilitate la ciclul Licență (2017), autorizarea provizorie a noului program de studii de Masterat Contabilitate și Servicii Electronice Asociate (2018), acreditarea programelor de studii de Masterat Contabilitate și Audit, și Finanțele și Contabilitatea Firmei (2021);
- ✓ programul de studii 0411.1 Contabilitate ciclul Licență este acreditat internațional de organismul profesional global ACCA. Aceasta înseamnă că absolvenții acestui program vor beneficia de 7 recunoașteri și echivalări de examene, dintre cele 13 examene obligatorii pentru o diplomă ACCA.
- ✓ programul de studii 0411.1 Contabilitate ciclul Licență dispune de program comun de studii cu Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România. Acest program oferă **două diplome de licență**: diploma ASEM și diploma USV.
- ✓ examinarea și re-proiectarea periodică a curriculumului universitar pe programe de studii, ținându-se cont de cerințele mediului de afaceri, dar și de tendințele și bunele practici în domeniul educației universitare. Ultimele curriculumuri universitare pe programe de studii la ciclul Licență și Masterat fiind elaborate în anul 2021, inclusiv pe domeniul de formare profesională de Contabilitate.

Actualmente, competențele reprezintă un nou cadru de referință al finalităților educaționale. Competența, în cadrul unui curriculum universitar modern, reprezintă unitatea de bază, dar și finalitatea de studii la sfârșitul unui ciclu de învățământ superior – la ieșire din sistem. Ieșirile măsurabile sunt specializări finalizate prin licență, masterat, doctorat. La etapa actuală, noțiunea de competență este una dintre conceptele de bază ale Cadrului European al Calificărilor (EQF), dar cea mai dezbătută și controversată [6, p.28].

În RM pentru programul de formare de contabilitate, pentru toate ciclurile de studii finalitățile și competențele de studii sunt stabilite de Cadrul Național al Calificărilor pe domeniul Științe Economice elaborate în anul 2013 [5]. Cadrul național al calificărilor din Republica Moldova este un sistem care consolidează relațiile dintre piața serviciilor educaționale și piața muncii, asigură implicarea și stabilește rolul și atribuțiile partenerilor sociali, inclusiv a reprezentanților pieței muncii, în procesul de formare profesională și, totodată, este un instrument ce contribuie la îmbunătățirea calității formării profesionale, în corespundere cu cerința de azi și de perspectivă a pieței muncii

naționale și, reieșind din globalizarea tehnologiilor moderne, internaționale. Reieșind că conținutul acestuia este depășit în timp și nu mai satisface cerințele necesare, din aprilie 2020 Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a elaborat Metodologia de implementare a standardelor de calificare de către instituțiile de învățământ profesional tehnic și superior [20]. Standardul de calificare este veriga de legătură dintre cererea de competențe profesionale necesare pieței muncii, expusă în Standardul ocupațional/ de competențe și Programul de formare profesională oferit de prestatorul de servicii educaționale, care asigură obținerea rezultatelor învățării, care duc la formarea respectivelor competențe profesionale. Metodologia de implementare a standardelor de calificare de către instituțiile de învățământ profesional tehnic și superior vine să ghideze mediul educațional în procesul de transpunere a prevederilor Standardului de calificare în Curricula formării profesionale și condițiile de realizare a acestuia.

Programele de studii superioare de licență au scopul de a satisface cerințele pieței muncii în specialiști de înaltă calificare, care demonstrează la locul de muncă responsabilitate decizională și autonomie în realizarea sarcinilor de serviciu. Programele de licență sunt conceptualizate din perspectiva asigurării unui domeniu de activitate profesională divers și dezvoltării competențelor-cheie. Din aceste considerente, programele de licență conțin discipline de specialitate și discipline care contribuie la formarea competenței digitale și a competenței de comunicare și interrelaționare [20, anexa 3]. Conform prezentului studiu domeniul de formare profesională este cel de contabilitate, și în continuare se va efectua o analiză a categoriilor de discipline de: specialitate, de formare a competenței digitale și de comunicare și interrelaționare pe specialitatea 0411.1 Contabilitate din cadrul Facultății de Contabilitate, ASEM. În scopul efectuării cercetării se va prelua conținutul disciplinelor din Planul de învățământ pe specialitatea de contabilitate din anul 2021, învățământ cu frecvență (caae.ase.md).

Tabelul 1. Extras din Planul de învățământ pe specialitatea 0411.1 Contabilitate, ASEM

Cod	Denumirea unității de curs	Număr total de ore	Nr. ECTS	Ponderea disciplinelor de specialitate	Ponderea disciplinelor de formare digitală și de comunicare	Ponderea disciplinelor fundamentale
F.01.O.001.21	Microeconomie	150	5			
F.01.O.002.62	Matematică economică	150	5			
G.01.O.003.61	Informatică economică	150	5			
F.01.O.004.21	Doctrină economică	150	5			
U.01.O.005.22	Arta comunicării și corespondență economică	150	5			
G.01.O.006.32	Limba străină de afaceri I (eng., fr., germ., span.)	150	5			
F.02.O.008.21	Macroeconomie	150	5			
S.02.O.009.51	Bazele contabilității	150	5			
F.02.O.010.23	Dreptul afacerilor	150	5			
F.02.O.011.31	Economie mondială și integrare europeană	150	5			
F.02.O.012.62	Statistică	150	5			
G.02.O.013.32	Limba străină de afaceri II (eng., fr., germ., span.)	150	5			
Total pe anul I de studii		1800	60			
F.03.O.015.62	Econometrie	150	5			
S.03.O.016.41	Finanțe	120	4			
S.03.O.017.51	Contabilitatea financiară I	150	5			
S.03.O.018.51	Contabilitatea managerială	120	4			
F.03.O.019.11	Management	120	4			
S.03.O.020.51	Contabilitatea în comerț	120	4			
Discipline opționale						
U.03.A.021.22	Filosofie socială și economică	120	4			
U.03.A.021.22	Politologie					
U.03.A.021.22	Psihologie economică					
S.04.O.022.51	Contabilitatea financiară II	150	5			
S.04.O.023.51	Contabilitatea instituțiilor bugetare	120	4			
F.04.O.024.12	Marketing	120	4			
S.04.O.025.51	Contabilitatea financiară conform IFRS	120	4			

ISCA 2021

S.04.O.026.51	Teza de an	90	3			
S.04.O.027.51	Practica în producție	180	6			
Discipline opționale						
S.04.A.028.51	Contabilitatea bancară	120	4			
S.04.A.028.42	Relații valutare-financiare internaționale					
S.04.A.028.11	Antreprenoriat					
Total pe anul II de studii		1800	60			
S.05.O.029.51	Contabilitatea impozitelor	150	5			
S.05.O.030.51	Analiza situațiilor financiare	120	4			
S.05.O.031.41	Management financiar	120	4			
S.05.O.032.51	Audit financiar	150	5			
S.05.O.033.51	Contabilitatea financiară aplicată	120	4			
Discipline opționale						
S.05.A.034.51	Contabilitatea în ramuri	120	4			
S.05.A.034.51	Control de gestiune și management al performanțelor					
S.05.A.035.51	Audit intern					
S.05.A.035.51	Contabilitatea persoanelor fizice-întreprinzători și profesioniști	120	4			
S.06.O.036.51	Tehnologii informaționale în contabilitate	120	4			
S.06.O.037.51	Etică și deontologie profesională	120	4			
S.06.O.038.51	Practica de licență	360	12			
S.06.O.039.51	Teza de licență	300	10			
Total pe anul III de studii		1800	60	108 ECTS	24 ECTS	48 ECTS
TOTAL GENERAL pe anii de studii		5400	180	0,6	0,1333	0,2667

Sursa: (caae.ase.md)

Conform datelor prezentate în tabelul 1. disciplinile de specialitate pentru formarea profesională pe domeniul de contabilitate la ciclul licență în ASEM constituie 60% (ținându-se cont de stagiile de practică și teza de an și de licență). La rândul său disciplinile fundamentale de formare profesională constituie 26,67%, fiind din domeniul economic, ce justifică caificarea de licențiat în economie obținută la absolvire. Disciplinele de formare digitală și de comunicare reprezintă doar 13,33%, cu toate acestea și în cadrul disciplinelor de specialitate sunt de formare digitală precum Tehnologii informaționale în contabilitate și nu în ultimul rând aplicarea platformelor educaționale în procesul de instruire, cu un nivel accentuat în perioada pandemiei. Deci, traseul academic se constituie din unități de curs care formează competențele profesionale necesare domeniului de activitate profesională. Dacă e să examinăm cerința stabilită de Plan-cadru [16, p.12], atunci avem reglementarea că unitățile de curs/modulele fundamentale și de specialitate vor constitui minimum 65 % din numărul total de credite atribuit programului de studii, fiind respectată la ciclul Licență.

Programele de master sunt flexibile și au menirea de a răspunde necesităților pieței muncii prin specialiști care demonstrează responsabilitate în activitatea profesională și autonomie sporită în exercitarea atribuțiilor de serviciu. Conceptual, programele de master asigură o specializare îngustă, o pregătire aprofundată în domeniul de specialitate. Un program de master poate să funcționeze atât timp, cât este solicitat pe piața muncii. Reieșind că prezenta cercetare se referă la toate ciclurile de studii, în continuare se va efectua o analiză a categoriilor de disciplini de: specialitate, fundamentale, inclusiv de formare a competenței digitale pe programul de studii Contabilitate și Audit din cadrul Școlii Masterale de Excelență în Economie și Business, ASEM. În scopul efectuării cercetării se va prelua conținutul disciplinelor din Planul de învățământ pe specialitatea de contabilitate din anul 2021, învățământ cu frecvență (caae.ase.md).

Tabelul 2. Extras din Planul de învățământ pe prorgamul de studii Contabilitate și Audit, ASEM

Cod	Denumirea unității de curs	Număr Total ore	Nr. ECTS	Ponderea disciplinelor de specialitate	Ponderea disciplinelor fundamentale
F.01.O.001.51	Contabilitatea financiară avansată I	180	6		
F.01.O.002.51	Contabilitatea managerială avansată	180	6		

ISCA 2021

F.01.O.003.23	Soluționarea litigiilor economice	150	5		
S.01.O.004.51	Contabilitatea în organizațiile necomerciale	120	4		
S.01.O.005.51	Standarde Internaționale de Raportare Financiară	150	5		
S.01.O.006.51	Contabilitatea în comerțul exterior	120	4		
F.02.O.007.51	Contabilitatea financiară avansată II	180	6		
S.02.O.008.51	Situații financiare consolidate	150	5		
S.02.O.009.51	Contabilitatea și raportarea fiscală	150	5		
F.02.O.010.51	Audit financiar avansat	180	6		
S.02.A.011.51	Managementul contabil și analiza performanțelor	120	4		
S.02.A.011.11	Managementul proiectelor				
S.02.A.012.51	Contabilitatea în instituțiile publice cu autonomie financiară	120	4		
S.02.A.012.51	Control financiar și expertiză contabilă				
Total pe anul I de studii		1800	60		
F.03.O.013.51	Raportarea și analiza financiar - contabilă	180	6		
S.03.O.014.51	Sisteme informatice în contabilitate	180	6		
S.03.O.015.51	Practica de master	300	10		
S.03.A.016.51	Contabilitatea în construcții	120	4		
S.03.A.016.51	Politici și opțiuni contabile				
S.03.A.017.51	Contabilitatea în transport	120	4		
S.03.A.017.51	Audit intern avansat				
S.04.O.018.21/51	Metodologia și etica cercetării în domeniul de specializare	120	4		
S.04.O.019.51	Teza de master	780	26		
Total pe anul II de studii		1800	60	85 ECTS	35 ECTS
TOTAL GENERAL pe anii de studii		3600	120	0,7083	0,2917

Sursa: (caae.ase.md)

Conform datelor prezentate în tabelul 2. disciplinile de specialitate pentru formarea profesională pe programul de master Contabilitate și Audit în ASEM constituie 70,83% (ținându-se cont de stagiul de practică și teza de master). La rândul său, disciplinile fundamentale prezentate în planul de învățământ fiind considerate fundamentale la formarea profesională dar la rândul său sunt la fel de specialitate cu excepția disciplinei Soluționarea litigiilor economice. Dacă să examinăm cerința stabilită de prevederea Plan-cadru, și anume Planurile de învățământ pentru programele de master vor include componente fundamentale și de specialitate, iar 50 % din numărul total de credite atribuite programului vor fi constituite din activități practice și de cercetare [16, p.13]. Examinând această prevedere activitățile practice (practica de master 10 ECTS) și de cercetare (Metodologia și etica cercetării 4 ECTS și teza de master 26 ECTS) constituie doar 33,33%, și în acest context se consideră necesar majorarea activităților pe aceste direcții pentru a respecta cerința dată. În ce privește formarea competenței digitale, pentru programul supus cercetării, se poate constata prezența unei singure discipline Sisteme informatice în contabilitate, ceea ce considerăm prea puțin pentru consolidarea competențelor IT la ciclul II Masterat.

În ASEM, schimbări semnificative ale planului de învățământ sunt efectuate periodic, la fiecare 2-3 ani. Ultima actualizare a structurii și conținutului programelor de licență și masterat pe domeniul contabilitate a fost realizată în 2021. Modificările și actualizările curriculumului disciplinelor din planul de învățământ se efectuează la începutul fiecărui an de studii. Acest proces este motivat de necesitatea de a răspunde cerințelor numeroaselor părți interesate, inclusiv studenții, facultatea, mediul de afaceri, angajatorii, organismele de acreditate, astfel contribuind la dezvoltarea aptitudinilor și cunoștințelor pe care mediul de afaceri le așteaptă de la viitorii absolvenți.

Formarea specialiștilor de înaltă calificare competitivi pe piața națională și internațională a muncii o reprezintă misiunea stabilită pentru învățământul superior de către Codul Educației al RM [4, art.75 b.]. Idealul educațional al școlii din Republica Moldova constă în formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe

necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate [4, art.6].

Deci, una dintre relațiile esențiale ale universităților sunt cele cu entitățile, sau angajatorii studenților și nu numai. Acestea sunt conexiuni foarte profunde pe care le menținem prin dialog constant, cercetare și cooperare dincolo de faptul că le oferim o calificare completă pentru contabilitate și nevoi financiare. Aceste conexiuni ne fac foarte potriviți să încercăm să răspundem la una dintre întrebările pe care prezentarea se bazează: Care sunt nevoile angajatorilor? Angajatorii au nevoie de angajați cu înaltă calificare ce vor rezista și în condiții de criză (Stanciu, 2013).

În scopul stabilirii în ce măsură studenții pregătiți pe domeniul de formare profesională de contabilitate (ASEM) satisfac nevoile și așteptările actualilor și potențialilor angajatori, dar și solicitările existente pe piața muncii, s-a efectuat un sondaj întocmit de către entități, pentru studenții masteranzi de la programele de masterat Contabilitate și Audit și Finanțele și Contabilitatea Firmei și studenții de la ciclul Licență specialitatea Contabilitate din cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova.

În cadrul studiului, pentru evaluarea competențelor absolvenților specialității Contabilitate, ciclul Licență, au participat îndrumătorii de practică din cadrul entităților, iar evaluarea s-a realizat după desfășurarea stagiului practicii de licență pentru absolvenții anului III la învățământul cu frecvență (cu durata de 7 săptămâni) și anului IV la învățământul cu frecvență redusă (cu durata de 6 săptămâni). Eșantionul supus evaluării au fost pentru 48 studenți ai învățământului cu frecvență și 69 studenți ai învățământului cu frecvență redusă. Au fost supuse evaluării competențele de cunoaștere, de organizare a contabilității, de ținere a contabilității la entitate și competențele etice. Evaluările fiind realizate cu calificativele: 0 – deține competențe minime; 1 – competențe satisfăcătoare; 2 – competențe bune; 3 – competențe excelente. Rezultatele sondajului se prezintă în figura 5.

În baza studiului realizat pentru evaluarea competențelor studenților specialității Contabilitate, ciclul Licență, prezentat în figura 5, ținem să menționăm că:

- ✓ evaluarea cu calificativul „0- deține competențe minime” nu s-a înregistrat nici la un indicator.
- ✓ evaluarea cu calificativul „1-competențe satisfăcătoare” este stabilit pentru 1-2 studenți, și doar pentru indicatorul *“poate aplica prevederile actelor normative referitoare la contabilitate”* este stabilit pentru 5 studenți de la învățământul cu frecvență și 4 studenți la învățământul cu frecvență redusă.
- ✓ dacă examinăm indicatorii supuși evaluării de către îndrumătorul practicii de la entitate, se poate constata că media de evaluare se plasează în diapazonul 2,5-2,9, cu următoarele 2 excepții: *evaluează și propune modalități de îmbunătățire a contabilității* cu 2,46 la învățământul cu frecvență redusă, *poate aplica prevederile actelor normative referitoare la contabilitate* cu 2,42 la învățământul cu frecvență. Această medie fiind stabilită în cadrul calificativelor „competențe bune” și „competențe excelente”, iar tendința de depășire a pragului de 2,5 presupune evaluarea competențelor studenților specialității Contabilitate ASEM de către piața muncii, cu tendința de pregătire profesională spre excelent.

ISCA 2021

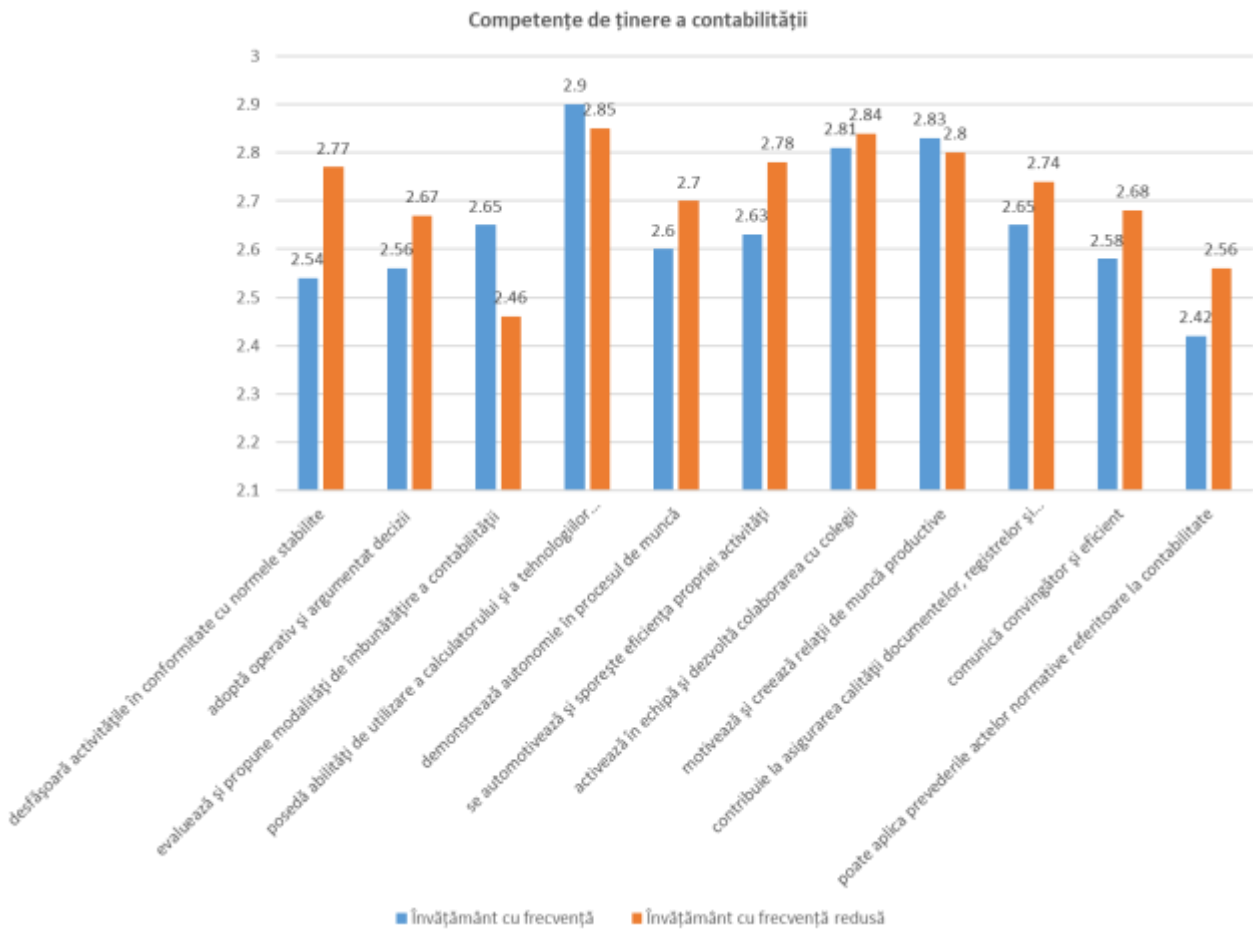
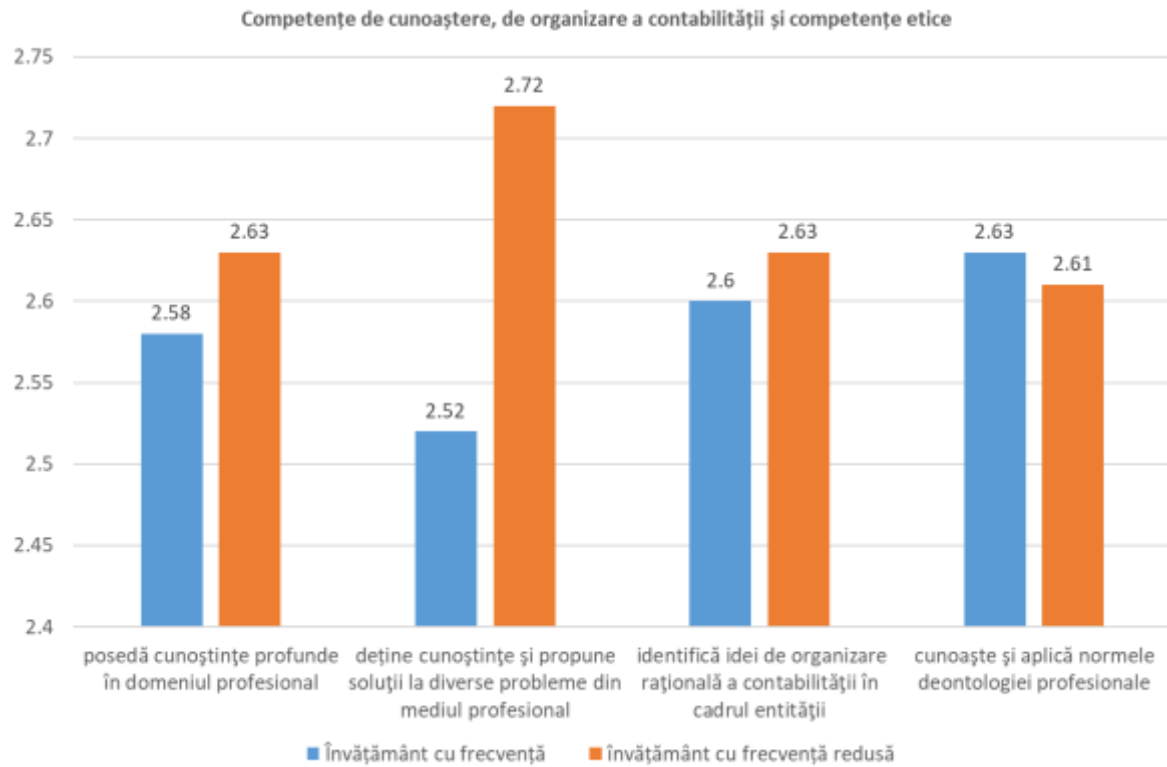

Figura 5. Evaluarea competențelor studentului practicant de la ciclul Licență specialitatea Contabilitate, de către îndrumătorul practicii din cadrul entității

Sursa: prelucrarea de autor în baza sondajului

- ✓ dacă examinăm evaluările realizate între forme de studii: cu frecvență și cu frecvență redusă, atunci în cadrul indicatorilor prezentați se înregistrează o mică deviere de până la 0,1, cu următoarele excepții: *integrează cunoștințe și propune soluții la diverse probleme din mediul profesional* unde se înregistrează o diferență de 0,2 (cu tendință mai mică pentru învățământul cu frecvență), *desfășoară activitățile în conformitate cu normele stabilite* cu o diferență de 0,23 (cu tendință mai mică pentru învățământul cu frecvență), *evaluează și propune modalități de îmbunătățire a contabilității* cu o diferență de 0,19 (cu tendință mai mică pentru învățământul cu frecvență redusă), *se automatează și sporește eficiența propriei activități* cu o diferență de 0,15 (cu tendință mai mică pentru învățământul cu frecvență), *poate aplica prevederile actelor normative referitoare la contabilitate* cu o diferență de 0,14 (cu tendință mai mică pentru învățământul cu frecvență).
- ✓ Deci, în baza celor constatate se poate stabili că competențele studenților specialității Contabilitate ASEM de la ciclul Licență sunt apreciate de către piața muncii și evaluate cu calificative înalte.

În cadrul studiului, pentru evaluarea competențelor absolvenților programelor de masterat, ciclul II Masterat, au participat îndrumătorii de practică din cadrul entităților, iar evaluarea s-a realizat după desfășurarea stagiului practicii de masterat pentru absolvenții anului II la învățământ cu frecvență (cu durata de 7 săptămâni) și anului III la învățământ cu frecvență redusă (cu durata de 7 săptămâni). Esanționul supus evaluării au fost pentru 35 studenți ai programului de masterat Contabilitate și Audit (din care, 23 de la învățământul cu frecvență și 12 de la învățământul cu frecvență redusă) și 13 studenți ai programului de masterat Finanțele și Contabilitatea Firmei (învățământ cu frecvență). Au fost supuse evaluării competențele profesionale prin 22 indicatori la programul Contabilitate și Audit (elaborați în baza cerințelor Cadrului Național al Calificărilor) și 18 indicatori pentru programul Finanțele și Contabilitatea Firmei. Evaluările fiind realizate cu calificativele: 1 – competențe minime; 2 – competențe satisfăcătoare; 3 – competențe bune; 4 – competențe foarte bune, 5 – competențe excelente.

Rezultatele sondajului pentru programul de masterat Contabilitate și Audit ASEM se prezintă în tabelul 3.

Tabelul 3. Evaluarea competențelor studentului practicant de la ciclul Masterat, programul de studii Contabilitate și Audit de către îndrumătorul practicii din cadrul entităților

Descrierea competențelor profesionale	Media
1. Demonstrarea capacității de a aplica, transfera și combina cunoștințe și deprinderi în situații și medii de muncă diverse, în vederea realizării activităților cerute la locul de muncă, la nivel calitativ;	4.86
2. Determinarea priorităților zilnice stabilite în corelație cu indicațiile primite din surse autorizate;	4.80
3. Revizuirea activităților nerealizate și replanificarea promptă pentru încadrarea în termenele prestabilite;	4.76
4. Demonstrarea capacităților necesare contabilului pentru comunicarea eficientă cu grupul de lucru din care face parte și cu reprezentanții instituțiilor cu care intră în contact;	4.63
5. Participarea la discuții pe teme profesionale, susținerea punctelor de vedere în mod responsabil, cu argumente pertinente;	4.74
6. Cunoașterea cerințelor referitoare la operarea programului;	4.69
7. Cunoașterea terminologiei (limbajului) de specialitate și principiilor contabile;	4.83
8. Demonstrarea capacităților de a folosi diferite softuri de specialitate;	4.54
9. Demonstrarea cunoștințelor privind conținutul documentelor primare, elaborarea și prelucrarea lor;	4.80
10. Identificarea operațiilor economice și a elementelor patrimoniale;	4.57

Descrierea competențelor profesionale	Media
11. Înregistrarea corectă a operațiilor economice, asigurându-se corectitudinea prezentării informaționale a structurilor patrimoniale;	4.74
12. Verificarea corectitudinii înregistrării operațiunilor economice și financiare;	4.80
13. Cunoașterea modului de perfectare a registrelor contabile analitice și sintetice;	4.60
14. Verificarea corectitudinii datelor registrelor contabile;	4.69
15. Identificarea erorilor și asigurarea corectării lor conform prevederilor legale;	4.69
16. Cunoașterea legislației specifice domeniului financiar-contabil și rolului raportării financiare;	4.71
17. Demonstrarea capacității de sistematizare a datelor la elaborarea situațiilor financiare;	4.69
18. Verificarea corectitudinii elaborării rapoartelor interne, propunerea soluțiilor în cazul constatării unor erori;	4.77
19. Demonstrarea capacităților în analiza situațiilor financiare și în adoptarea deciziilor economice și manageriale;	4.69
20. Îndeplinirea sarcinilor specifice controlului intern;	4.63
21. Familiarizarea cu programele informatice destinate domeniului financiar-contabil;	4.66
22. Elaborarea documentelor de sinteză, efectuarea analizei principalilor indicatori economico-financiar.	4.54

Sursa: prelucrarea de autor în baza sondajului

În cazul examinării indicatorii supuși evaluării pentru aprecierea competențelor profesionale ale studenților programului de masterat Contabilitate și Audit, se pot efectua următoarele constatări:

- ✓ nici un indicator din cei 22 prezentați spre evaluare nu a fost apreciat cu calificativul 1-competențe minime și calificativul 2-competențe satisfăcătoare.
- ✓ cu calificativul 3-competențe bune au fost înregistrate câte 1,2 aprecieri, cu următoarele excepții: indicatorul 4 și 8 a avut câte 3 aprecieri, indicatorul 10 a avut 4 aprecieri, iar pentru indicatorii 3, 7, 12, 18, 21 nu s-au înregistrat aprecieri cu calificativul dat.
- ✓ un număr mai mare de aprecieri pentru fiecare din indicatorii evaluați au fost cu calificativul 5 – competențe excelente, fapt ce a determinat o medie înaltă pentru fiecare indicator în parte.
- ✓ evaluările pentru fiecare din indicatorii prezentați s-au plasat în câmpurile de minim 4,54 (pentru indicatorul 22) și de maxim 4,86 (pentru indicatorul 1), fapt ce denotă aprecieri înalte realizate de către mediul de afaceri pentru studenții programului de masterat Contabilitate și Audit, ASEM.

Rezultatele sondajului pentru prgramul de masterat Finanțele și Contabilitatea Firmei ASEM se prezintă în tabelul 4.

Tabelul 4. Evaluarea competențelor studentului practicant de la ciclul Masterat, programul de studii Finanțele și Contabilitatea Firmei de către îndrumătorul practicii din cadrul entităților

Descrierea competențelor profesionale	Media
1. Demonstrează abilități cognitive de cunoaștere, înțelegere, aplicare, analiză, sinteză, evaluare în domeniul Finanțelor și Contabilității	4.92
2. Formulează sarcini, manifestă abilități de organizare a activităților și de verificare a acestora	4.77
3. Posedă cunoștințe privind legislația financiară, contabilă și fiscală și abilități de aplicare la nivel de entitate	4.54
4. Argumentează necesitatea inițierii procesului de evaluare și justifică aplicarea metodei de evaluare selectate	4.46
5. Elaborează planuri de asigurare cu resurse financiare, politici și strategii de gestionare a lor, evaluează efectele gestionării eficiente a acestora	4.62

Descrierea competențelor profesionale	Media
6. Elaborează strategii de dezvoltare, bugete operaționale și monitorizează realizarea practică a acestora, ținând cont de legislația și conjunctura economică națională și internațională	4.69
7. Manifestă abilități de colectare, sintetizare și structurare a informației pe diverse categorii și complexități necesare pentru fundamentarea unor cercetări în domeniul financiar și contabil; propune soluții, stabilite prin cercetare, la diverse probleme din mediul financiar, economic, social	5.00
8. Elaborează scheme de optimizare fiscală la nivel microeconomic și le estimează	4.62
9. Elaborează planuri anticipate și de gestiune a situațiilor de criză la entitate, propune soluții de rezolvare	4.54
10. Utilizează tehnica de control și audit în direcția perfecționării și îmbunătățirii activităților entității	4.69
11. Cunoaște și gestionează critic teoriile, conceptele și principiile ce stau la baza recunoașterii, evaluării, contabilizării și raportării operațiunilor economice din cadrul entității în baza standardelor naționale de contabilitate și standardelor internaționale de raportare financiară	4.69
12. Aplică procedeele și bunele practici contabile în diferite situații practice, utilizează documentele primare și registrele contabile	4.77
13. Poate compara eficiența metodelor moderne de calculație a costurilor și să asigure implementarea acestora	4.85
14. Stabilește corelația contabilității financiare cu contabilitatea de gestiune și cu fiscalitatea	4.85
15. Poate întocmi și verifica corectitudinea situațiilor financiare pentru diferite categorii de utilizatori și a raportării fiscale	4.62
16. Utilizează informațiile contabile și financiare pentru adoptarea deciziilor manageriale în cadrul entității	4.77
17. Evaluează performanțele entității pe baza informațiilor financiare	4.69
18. Posedă și promovează etica profesională, valori de integritate morală și socială; răspunde problematicele sociale, științifice și etice, care apar în procesul de comunicare	4.92

Sursa: prelucrarea de autor în baza sondajului

În cazul examinării indicatorii supuși evaluării pentru aprecierea competențelor profesionale ale studenților programului de masterat Finanțele și Contabilitatea Firmei, se pot efectua următoarele constatări:

- ✓ nici un indicator din cei 18 prezentați spre evaluare nu a fost apreciat cu calificativul 1-competențe minime și calificativul 2-competențe satisfăcătoare.
- ✓ cu calificativul 3-competențe bune au fost înregistrate câte 1 apreciere doar pentru următorii indicatori: 4, 5, 8, 9, 15, iar pentru ceilalți indicatori nu s-au înregistrat aprecieri cu calificativul dat.
- ✓ un număr mai mare de aprecieri pentru fiecare din indicatorii evaluați au fost cu calificativul 5 – competențe excelente, fapt ce a determinat o medie înaltă pentru fiecare indicator în parte.
- ✓ evaluările pentru fiecare din indicatorii prezentați s-au plasat în câmpurile de minim 4,46 (pentru indicatorul 4) și de maxim 5,0 (pentru indicatorul 7), fapt ce denotă aprecieri înalte realizate de către mediul de afaceri pentru studenții programului de masterat Finanțele și Contabilitatea Firmei ASEM.

Studiile realizate pentru aprecierea competențelor profesionale la programele de masterat Contabilitate și Audit și Finanțele și Contabilitatea Firmei de către piața muncii au prezentat evaluări înalte ale pregătirii studenților pentru activitatea profesională în domeniul Contabilității la ciclul II Masterat ASEM.

Continuitatea prezentei cercetări va fi realizată prin examinarea cerințelor pentru pregătirea profesională a contabililor la nivel global, stabilit de IAESB (International Accounting Education Standards Board). IAESB este un organism normalizator de standarde independent care elaborează

standarde de educație, materiale-suport pentru implementare și îndrumări de aplicare spre a fi utilizate de organismele membre IFAC (International Federation of Accountants) și de alte părți interesate de educația profesională contabilă, cum ar fi: universitățile și furnizorii de educație, angajatorii, organismele de reglementare, autoritățile guvernamentale, contabilii și potențialii contabili. Misiunea IAESB este de a servi interesul public prin consolidarea profesiei contabile la nivel mondial, prin dezvoltarea și îmbunătățirea educației profesionale contabile. [15, p.8] Elaborarea, adoptarea și implementarea IES-urilor (Standardelor Internaționale de Educație (pentru profesia contabilă)) asigură o abordare eficientă pentru dezvoltarea competenței profesionale. Alte rezultate de dorit includ: reducerea diferențelor de la nivel internațional dintre cerințele pentru desfășurarea unui rol de profesionist contabil; facilitarea mobilității la nivel global a profesioniștilor contabili; și furnizarea unor etaloane internaționale de bună practică pentru educația profesională contabilă.

La nivel global, accesul la profesia contabilă este protejat de IES-urile 2 “Dezvoltarea profesională inițială – competențe tehnice”, 3 “Dezvoltarea profesională inițială – aptitudini profesionale”, 4 “Dezvoltarea profesională inițială – valori, etică și atitudini profesionale”, 5 “Pregătirea profesională inițială – experiența practică” și 6 “Pregătirea profesională inițială – evaluarea competenței profesionale”, care acoperă competențele tehnice, aptitudinile profesionale, valorile, etica și atitudinile profesionale, experiența practică și evaluarea și care sunt proiectate astfel încât să se asigure că membrii profesiei contabile dobândesc un nivel corespunzător de competență profesională. Ca rezultat al activităților de colectare a informațiilor și de consultare, IAESB a concluzionat că activitățile de învățare și dezvoltare prescrise în IES-urile existente necesitau îmbunătățiri în legătură cu TIC și scepticismul profesional astfel încât profesioniștii contabili să își desfășoare rolurile în mod competent, atât în prezent, cât și în viitor. La ședința sa din iunie 2019, IAESB a aprobat revizuirile la IES 2, 3, 4 și 8, care au intrat în vigoare de la 1 ianuarie 2021. Revizuirile la IES 2, 3, 4 și 8 îmbunătățesc consecvența, calitatea și relevanța proceselor de Dezvoltării Profesionale Inițiale și Dezvoltării Profesionale Continui pe care le parcurg profesioniștii contabili și candidații la titlul de profesionist contabil. Completările și revizuirile obiectivelor educaționale legate de TIC și scepticismul profesional din IES 2, 3, 4 și 8 (revizuit) sprijină profesia contabilă în furnizarea unor servicii de raportare financiară, audit sau altor servicii financiar-contabile conexe de înaltă calitate în era digitală. [15, p.117]

Unul dintre factorii importanți care au determinat dinamica profesiei contabile este reprezentat de tehnologia informației. Ca urmare a evoluției din domeniul tehnologiei informației (IT), profesia contabilă a început să treacă printr-o serie de schimbări majore datorită digitalizării semnificative a proceselor și adoptării a tot mai multe soluții informatice care sprijină practicienii, astfel încât aceștia să continue să ofere informații utile managementului companiilor și investitorilor, cât și tuturor celorlalte părți interesate. Principala provocare în progresul profesiei contabile este dată de abilitățile profesioniștilor de a utiliza în mod eficient actualele soluții IT, în prezent fiind din ce în ce mai greu să fie analizat volumul imens de date financiare și nonfinanciare. Pentru a-i putea pregăti pe practicieni pe termen mediu și lung facultățile de profil trebuie să evalueze în mod continuu care sunt principalele provocări și cerințe din partea mediului de afaceri și să își alinieze strategia la cerințele profesiei în continuă dinamică, precum și la cerințele pieței muncii, care este în fapt o reflexie a nevoii sociale (Lacurezeanu, Tiron-Tudor și Bresfelean, 2020).

Domeniul serviciilor contabile prin natura activităților sale specifice a fost direct influențat de evoluția și acceptarea tehnologiilor informatice, pornind de la softuri de contabilitate generală, gestiune și evidență stocuri și salariați, avansând în prezent spre zona tehnologiilor cognitive ce includ automatizarea proceselor prin robotizare (RPA), machine learning, vizualizare computerizată, împreună cu elemente de inteligență artificială (IA), stocarea de date în cloud și manipularea seturilor mari de date – big data, împreună cu provocările lor privind securitatea informațională, familiarizarea cu facilitățile de care dispune tehnologia, impactul asupra mediului organizațional și abordarea integrată a proceselor (Lacurezeanu, Tiron-Tudor și Bresfelean, 2020).

Reieșind, că prezenta cercetare se axează și pe așteptările în pregătirea profesională contabilă, menționăm că cursuri în domeniul proceselor big data, registrelor blockchain și inteligenței artificiale nu există în planurile de studii universitare contabile (specialitatea Contabilitate ciclul Licență și programul de studii Contabilitate și Audit ciclul Masterat) din ASEM, dar trebuie avut în vedere faptul că aceste tehnologii sunt încă în curs de dezvoltare. Includerea acestora în cadrul unor Curriculumuri universitare ar prezenta că mediul universitar din domeniul contabil trebuie să gestioneze decalajul actual dintre pregătirea academică și nevoile prezente și viitoare ale profesiei.

Principala caracteristică a unei universități sustenabile este îmbunătățirea continuă a eforturilor pentru a avea în vedere dezvoltările viitoare, în cazul de față integrarea în Curriculumul universitar a disciplinelor referitoare la tehnologiile ce schimbă profesia contabilă. Astfel, pentru a gestiona decalajul identificat în cadrul mediului academic din ASEM, este necesar să se examineze planurile de învățământ pentru a putea asigura sustenabilitatea profesiei și îmbunătățirea capacității de inserție profesională a absolvenților, în contextul digitalizării majorității proceselor contabile. La momentul realizării acestui studiu, tehnologiile prezentate sunt încă în curs de dezvoltare, dar pe termen mediu acestea vor fi introduse în cadrul activităților profesionale, astfel în acest moment nu există un impact negativ asupra capacității de inserție profesională, dar pe termen mediu acest rezultat se poate schimba dacă curriculumurile nu sunt revizuite în concordanță cu cerințele mediului de afaceri. Pentru a putea oferi o educație sustenabilă mediul academic trebuie să promoveze un dialog activ cu piața muncii și cu organismele de formare profesională, pentru a îmbunătăți capacitatea de inserție profesională, în caz contrar viitorii absolvenți contabili nu vor putea fi destul de bine pregătiți pentru a face față provocărilor profesionale în era IT. Ținem să menționăm că, în acest context, ASEM a pregătit pentru ciclul Masterat programul de studii Contabilitate și Servicii Electronice Asociate, autorizat de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (2018), care reprezintă o corelație dintre profesia contabilă și IT, care include discipline profesionale contabile din domeniul tehnologiilor informatice. Deci, mediul universitar din ASEM a început să introducă programe de studii pe domeniul contabil referitoare la tehnologiile informaționale și face eforturi pentru ca studenții să dobândească abilitățile IT necesare, astfel încât viitorii absolvenți să poată face față provocărilor aduse de digitalizarea proceselor și transformarea profesiei contabile.

Profesia contabilă poate avea un rol și mai important în viitor prin adaptarea la cerințele noilor tehnologii emergente și stăpânirea lor. Viitoarele generații de profesioniști contabili, de succes, vor avea nevoie în plus, față de cunoștințele tradiționale, de cunoștințe din zona numită IT, IA (inteligență artificială) și RPA (automatizarea proceselor prin robotizare), dar și de abilități sociale dezvoltate (Lacurezeanu, Tiron-Tudor și Bresfelean, 2020).

Contabilul viitorului trebuie să fie figură modernă, cu multă flexibilitate, abilități informatice și de marketing, cuprins în procesul schimbării! (Bunget, Farcane, Blidișel, Dumitrescu, 2019).

Concluzii.

Schimbările determinate de Procesul Bologna, dar și de Strategia „Educația 2030” vizează asigurarea coerenței și interconexiunii ciclurilor de învățământ superior, curriculumul fiind un factor, dar și mijloc de realizare a acestui deziderat. În același timp, numai un curriculum universitar coerent și adecvat misiunii ciclurilor de învățământ superior poate asigura eficiența acestora. Mediul profesional și de afaceri trebuie să colaboreze cu mediul academic pentru a furniza programe de studii adecvate capabile să îndeplinească noile seturi de abilități care se schimbă rapid.

Contabilitatea și sistemul de învățământ superior contabil din Republica Moldova sunt într-un continuu proces de dezvoltare și adaptare, iar trecerea la economia cunoașterii a condus la noi progrese. În urma studiului efectuat s-a constatat că acest proces a fost destul de anevoios și a presupus adaptarea, uneori din mers, la cerințele societății, aflată la rândul său, într-un continuu proces de transformare. Cadrul de formare a viitorului economist contabil se conturează într-un sistem de învățământ cu multe aspecte favorabile surprinse în cadrul acestui studiu. Pentru a răspunde despre viitorul profesiei contabile, în urma cercetării efectuate putem afirma că specialistul contabil este în

măsură să se adapteze la toate cerințele economiei și se va reinventa, dacă este nevoie, așa cum s-a întâmplat atât cu contabilitatea, cât și cu sistemul de formare al contabililor de-a lungul timpului.

Profesia contabilă joacă un rol important în dezvoltarea durabilă a unei economii globale, astfel că este necesar ca profesioniștii să fie implicați într-un proces optim de educație, care să le dezvolte abilitățile necesare pe termen mediu și lung. Acest domeniu nu este unul tocmai ușor și, presupune un volum mare de muncă, dar rezultatul este întotdeauna cel scontat – obținerea de absolvenți pregătiți pentru a profesa și a se adapta la cerințele mediului de afaceri.

S-a ajuns la concluzia că ASEM a depus eforturi pentru a reorganiza curricula în acord cu cerințele pieței muncii și pentru a crește calitatea procesului educațional, prin manifestarea interesului pentru armonizarea sistematică a calificărilor obținute de către absolvenți cu cerințele pieței muncii.

Însă, dinamismul din sfera domeniului IT, dar și al mediului economic, creează nevoia unor programe academice care să se axeze pe dobândirea de cunoștințe solide și abilități practice adaptate mediului intens informatizat în care lucrează profesioniștii contabili, obiectiv ce poate fi realizat numai printr-o colaborare directă cu organismele profesionale și cu mediul de afaceri, pentru a înțelege nevoile curente și tendințele viitoare ale profesiilor, contribuind astfel la creșterea capacității de integrare profesională. Un prim pas în dezvoltarea programelor academice contabile este reprezentat de pregătirea adecvată a cadrelor didactice cu privire la domeniul IT. Pe de altă parte, profesorii de contabilitate trebuie să fie familiarizați cu aceste tehnologii din spațiul contabil determinând schimbări în procesele contabile și de raportare, pentru a putea instrui eficient studenții cu privire la tehnologiile informaționale și utilizarea lor în procesele contabile, de audit și de analiză. Or, reexaminarea curriculumului universitar prin includerea studierii tehnologiilor emergente este o necesitate.

Concluzia generală pentru prezenta cercetare este: trebuie să muncim pentru a pregăti o profesie contabilă pregătită pentru viitor. Pregătirea profesiei pentru viitor necesită un accent pe implementarea unei abordări cuprinzătoare și integrate a educației contabile, care va asigura contabilii viitori cu abilitățile, capacitățile și comportamentul etic necesare unui mediu de afaceri în evoluție. Credem că profesia de contabil trebuie să arate generației tinere că contabilitatea este o oportunitate interesantă și dinamică. Un accent dual pe tehnologie și dezvoltarea oamenilor va face ca rolurile financiare să fie mai bogate și mai pline de satisfacții. Lumea se schimbă rapid, la fel și rolurile profesioniștilor în contabilitate. Natura muncii prestate de profesioniștii contabili și natura contribuției acestora la dezvoltarea entității evoluează rapid ca răspuns la tendințele semnificative ale afacerii. Iar, redresarea în urma crizei cauzate de coronavirus reprezintă o oportunitate de a reorienta economia, prin crearea unui mediu de lucru potrivit pentru viitor.

Referințe bibliografice

1. APOSTOL Ciprian. *Viitorul contabilității încotro?* În: Conferința Internațională Științifică de Contabilitate, ISCA 2020, Culegere de articole științifice, Chișinău 2020. Pp. 19-29. ISBN 978-9975-75-989-2. Disponibil: https://old.ase.md/files/catedre/cae/conf/Culegeri_conferinta_aprilie_2020F.pdf
2. BALTEȘ Nicolae, MINCULETE Georgiana-Daniela. *Dezvoltarea durabilă a profesiei contabile*. În: Conferința Internațională Științifică “Cooperarea dintre mediul universitar și organismele profesionale: soluții și oportunități în dezvoltarea durabilă a profesiei contabile”, Culegere de articole științifice, Chișinău 2014. Pp. 12-13. ISBN 978-9975-75-710-2. Disponibil: https://caae.ase.md/files/caae/conf/conf_aprilie_2014.pdf
3. BUNGET Ovidiu Constantin, FARCANE Nicoleta, BLIDIȘEL Rodica Gabriela, DUMITRESCU Alin Constantin. *Provocări și perspective în educația contabilă*. În: Conferința Internațională Științifică “Contabilitatea și educația contabilă în societatea digitală”, Culegere de articole științifice, Chișinău 2019. Pp. 26-29. ISBN 978-9975-127-67-7. Disponibil: https://caae.ase.md/files/caae/conf/conf_con_05.04.19.pdf
4. Codul Educației al Republicii Moldova nr.152 din 17.07.2014. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123537&lang=ro#

5. Cadrul Național al Calificărilor – Învățământ Superior, domeniu general de studiu Științe economice, 2013. Disponibil: <https://mecc.gov.md/ro/content/cadrul-de-calificari>
6. Cadrul de referință al curriculumului universitar. Ministerul Educației al RM. Chișinău 2015. Disponibil: https://edu.asm.md/sites/default/files/07_Cadrul%20de%20referinta%20a%20cirriculumului%20universitar.pdf
7. CONCEPTUL Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 „Educația-2030” și al Programului de implementare. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/concept_strategie_program_de_implementare_educatia_2030.pdf
8. GRIGOROI L., LAZARI L. *Educația universitară contabilă: avem nevoie de schimbare?* În: Conferința Internațională Științifică “Contabilitatea și auditul în condițiile globalizării: realități și perspective de dezvoltare”, Culegere de articole științifice, Chișinău 2018. Pp. 9-16. ISBN 978-9975-127-58-5. Disponibil: https://caae.ase.md/files/caae/conf/conf_con_20.04.18.pdf
9. GRIGOROI L., LAZARI L. *Digitalizarea – Mijloc sau scop al educației universitare contabile?* În: Conferința Internațională Științifică “Contabilitatea și educația contabilă în societatea digitală”, Culegere de articole științifice, Chișinău 2019. Pp. 19-25. ISBN 978-9975-127-67-7. Disponibil: https://caae.ase.md/files/caae/conf/conf_con_05.04.19.pdf
10. HLACIUC Elena, ANTON Andreea. *Profesia contabilă, adevăr și provocare*. Studiu de caz Republica Moldova, România și Ucraina. Educația universitară contabilă: avem nevoie de schimbare? În: Conferința Internațională Științifică “Contabilitatea și auditul în condițiile globalizării: realități și perspective de dezvoltare”, Culegere de articole științifice, Chișinău 2018. Pp. 75-78. ISBN 978-9975-127-58-5. Disponibil: https://caae.ase.md/files/caae/conf/conf_con_20.04.18.pdf
11. Hotărîrea Guvernului RM Nr. 482 din 28.06.2017, Cu privire la aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și al specialităților în învățământul superior. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/nomenclatorul_nr_482_din_28.06.2017_0.pdf
12. Hotărîrea Guvernului Nr. 199 din 13.03.2013, cu privire la aprobarea Nomenclatorului specialităților științifice. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=3456&lang=ro
13. Hotărîrea Guvernului RM Nr. 464 din 28.07.2015, pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea ciclului II – studii superioare de master. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=360103>
14. LACUREZEANU Ramona, TIRON-TUDOR Adriana, BRESFELEAN Vasile Paul. Automatizarea proceselor prin robotizare în audit și contabilitate. În: *Audit Financiar* Volum: 18, nr. 160/2020, pp. 622-640. Disponibil: http://revista.cafr.ro/RevistaDetalii_RO?Cod=1096
15. Manualul de reglementări Internaționale de educație, ediția 2019. International Accounting Education Standards Board. Disponibil: <https://ceccar.ro/ro/wp-content/uploads/2021/01/HANDBOOK-OF-INTERNATIONAL-EDUCATION-PRONOUNCEMENTS-RO.pdf>
16. Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării RM nr. 120 din 10.02.2020, Cu privire la aprobarea Planului-Cadru pentru studii superioare de licență (ciclul I), de master (ciclul II) și integrate. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_8.pdf
17. Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al RM nr. 1625 din 12.12.2019, Cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare a studiilor superioare de licență (ciclul I) și integrate. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_nr_1625_din_12.12.2019.pdf
18. Ordinul Ministerului Educației nr. 203 din 19.03.2014, Cu privire la aprobarea Regulamentului-Cadru privind stagiile de practică în învățământul superior. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_nr_203_din_19.03.2014_regulamentul-cadru_privind_stagiile_de_practica_in_invatamintul_superior.pdf
19. Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al RM nr. 898 din 26.08.2020, Cu privire la Recomandările-Cadru de inițiere și organizare a programelor comune de studii superioare. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ord.898_programe_comune_1.pdf
20. Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 415 din 24.04.2020, Cu privire la aprobarea Metodologiei de implementare a Standardelor de calificare de către instituțiile de învățământ profesional tehnic și superior. Disponibil:

https://mecc.gov.md/sites/default/files/metodologia_de_implementare_a_standardelor_de_calificare_de_catre_institutiile_de_invatamant_profesional_tehnic_si_superior.pdf

21. STANCIU Andraia. Connecting accounting education to the needs of the employers. În: Conferința Internațională Științifică “Contabilitatea și auditul în contextual integrării economice europene: progrese și așteptări”, Culegere de articole științifice, Chișinău 2013. Pp. 287-289. ISBN 978-9975-4242-7-1. Disponibil: https://caae.ase.md/files/caae/conf/conf_aprilie_2013.pdf
22. STANCIU Victoria, RINDASU Sinziana-Maria. Formarea profesională sustenabilă – provocări și soluții în țările europene emergente. În: Audit Financiar Volum: 18, nr. 160/2020, pp. 641-654. Disponibil: http://revista.cafrr.ro/RevistaDetalii_RO?Cod=1096
23. Standarde Internaționale de Educație (IES) 1. Cerințe de acces la programme de educație profesională contabilă; 2. Dezvoltarea profesională inițială – competențe tehnice; 3. Dezvoltarea profesională inițială – aptitudini profesionale; 4. Dezvoltarea profesională inițială – valori, etică și aptitudini profesionale; 5. Pregătirea profesională inițială – experiența practică; 6. Pregătirea profesională inițială – evaluarea competenței profesionale; Disponibil: <https://www.iaesb.org/publications/revizuire-la-ies-2-3-4-i-8> ; <https://www.iaesb.org/publications/manual-de-standarde-interna-ionale-de-educa-ie-2019>
24. Руководство по применению компетенстно-ориентированные учебно-оценочные материалы по бухгалтерскому учету. STAREP. Disponibil: https://cfr.worldbank.org/sites/default/files/2021-04/resources_ru_pages_lq.pdf